

tások egyik igen fontos célja a körülöttünk folyó mindennapi életet a maga teljességében megismerni. Mégpedig elsősorban az életben fontos szerepet játszó emberi közösségeken és csoportokon keresztül. Mikor a szerző a mai egyetemi hallgató leányok lelki erculatát vizsgálja, maga is ennek az életközösséget kereső tudományos tendenciának engedelmessékedik. Ebből a tényből azonban már következik is a munka fontossága. Amennyiben egy olyan csoport megismeréséhez vezet közelebb, mely a közeljövőben kialakuló társadalom milyenségét lényegesen befolyásolni fogja. Az érdekes feladat technikai megoldásához a kérdőíves módszert választotta a szerző, kísérleti anyagul pedig a négy egyetemi város leánykollégiumainak növendékei szolgáltak. A nyert válaszokból pedig százalékszámítással következtetett a szerző. Az anyaggyűjtés módjának részletes ismertetése és az adott anyag alapján megoldhatónak látszó probléma gondos körülhatárolása után a válaszok analízise s az ezek alapján való következtetés nyomán rajzolja meg szerző a mai egyetemi és főiskolai leányhallgatók lelki arculatának néhány vonását. Szerző az általa vizsgált vonásokat négy csoportba osztja: az ifjúság értelmi képességei, érdeklődése; szociális érzelme és hivatástudata. Egy embercsoport számos jellemzője közül tehát éppen azokat emeli ki, melyek a jövő társadalmának szempontjából elsősorban lényegesek. A választ mindég a körülmények gondos mérlegelése alapján s különböző szempontok figyelembevételével mellett adja meg s gondosan őrizkedik téves általánosításoktól. Éppen ezért nehéz eredményeit röviden ismertetni, hiszen maga a munka is, praktikus céllal készülvén, jóformán eredmények ismertetéséből áll, mellőzve minden jelen esetben fölösleges elméleti fejtegetést. Az eredmények annyira precízen körülhatároltak, hogy minden vázlatos kivonat éppen a sokszempontú valóságba való ágyazottságuktól, életszerűségüktől fosztaná meg őket. Pusztán ízelítőnek közlünk néhány eredményt, mégpedig a ma annyira közérdeklődésre számító szociális munkát, a felelősségérzés a közösségérzésben kapcsolatban erősebben fejlett. Ezzel a megállapítással harmonizál az az eredmény is, mely szerint a tanult leányokban a közvélemény megállapításával ellentétben, erős hajlandóság van a speciálisan nőies hivatás vállalására. A hallgatóság túlnyomóan nagy százaléka férjhez akar menni, mégpedig legtöbb esetben érzelmi indoklással. Eléggé kedvezőtlen azonban az az eredmény, mely szerint a mai ifjúságban az uniformisjelleg domborodik ki, ez pedig igen sokat levon a fejlettebb közösségérzés értékéből is, hiszen az értékes és a társadalom szempontjából kívánatos közösség nem az egyformák sokaságából áll elő, hanem különböző funkciókat teljesítő értékes egyének szerves kapcsolatából. Az itt közölt eredmények természetesen még nem jelentik szükségképpen az általános képet, de mindenesetre meggondolkoztató jelenségeket foglalnak magukban. Érvényességükről vitatkozni lehet, de hiszen éppen ez jelenti a munka egyik legnagyobb értékét, az t. i. hogy eleven, alakuló életéről szól, vitás kérdéseket vet fel s egy fontos megismerésnek inkább elindítója, mint végső konklúziópa igyekszik lenni. Kívánatos volna, hogy minél többen elolvassák a munkát s a benne felvetett problémákat tovább vizsgálják.

Dr. Tomori Viola.

Lotte Müller: Vom Deutschunterricht in der Arbeitsschule. Julius Klinkhardt, Leipzig, 1931. 80, 213 l. Ára vászonkötésben 5.60 M.

L. Müller, a lipcsei Gaudig-iskola tanára, *O. Scheibner (Zwanzig Jahre Arbeitsschule in Idee und Gestaltung.)* mellett Gaudig legkiválóbb tanítványa és követője, a munkaiskola gaudigi irányának jeles irodalmi művelője. Didaktikai műveit a szigorú lélektani alapvetés jellemzi. Főbb művei: *Einstellung auf Freitätigkeit*, melyben a tanítás legsúlyosabb kérdését, az öntevékenységre való beállítási módjait és lehetőségeit tárgyalja; *Von freier Schülerarbeit* c. műve az öntevékeny iskola problémájának gyakorlati megoldását adja; *Deutsche Sprachkunde in der Arbeitsschule* c. könyve az anyanyelvi oktatás elményesítésének legkiválóbb irodalmi terméséből való; az anyanyelv teremtő erejének éreztetése a mű alap gondolata. Ugyancsak ebből a tárgykörből való az előttünk fekvő mű, mely az anyanyelvi oktatás főbb kérdéseinek munkaiskolai tanítási módjaival ismerteti meg az olvasót.

A könyv bevezető része a munkaiskola fogalmának elemzésével foglalkozik. A munkaiskola célja a tanuló összes erőinek és képességeinek a kifejlesztése, a tanuló szabad alkotó tehetségének lehető teljes fokozása. A munkaiskola tanára nem lehet a művelődi anyag egyszerű közlője, hanem tudatos és tervszerű eljárással úgy irányítja a munkát, hogy a tanulók odaadó közreműködéssel jussanak az új ismeret birtokába. Ennek kettős feltétele van: a) a tanulókat *én-kapcsolatba* hozzuk a művelődési anyaggal; b) a munkacélját a tanulók saját céljuknak ismerjék fel. A tanár csak alapos tárgyi és lélektani beállítottsággal lépheti át az osztály küszöbét. Az óra célját, tartalmát és munkarendjét vagy maga állapítja meg, vagy pedig régebben tanult ismeretek, házi előkészületek, vagy közvetlen élmény alapján a tanulók szabják meg. Ha az osztály megszokta az öntevékeny munkát, ha belenevelődött a tervszerű munkaközösségbe, akkor a tanár „anyagközlő” munkája a legkisebb mértékre szorítkozik: fölshólít, irányít, kiválaszt, javít, helyesbít, a passzív magatartásúakat együttműködésre serkenti, hézagokra figyelmeztet és néha huzamosabb időn át csak hallgató, vagy szemlélő. Az utóbbi a legszerencsésebb állapot, de nem azért, mert a tanár pihenhet, hanem azért, mert az osztályból tervszerű munkaközösséget alkotott. Sőt a tanár ilyenkor a legtevékenyebb, amikor látszólag nem vesz aktív részt a munkában; benső részvétele ilyenkor a legnagyobb: figyeli a munkatechnikát, megvizsgálja, hogy mely eseteket kell különösen iskolázni, elmélyíteni, gyakorolni; azt figyeli, hogy az egyes tanulók mennyire avatkoznak a munkába, a közösségérzés hogyan nyilvánul meg, mennyire élük át a tanulók a munkát; gondosan mérlegeli azt a pillanatot, amikor a beavatkozásával a munkának újabb lendületet ad. Csak oly öntevékenységnak van jogosultsága és értéke, mely a gyermek fejlődésének célját szolgálja.

A szerző a szellemi öntevékenység hangsúlyozása mellett a manuális munka jelentőségét is elismeri. Azonban az anyanyelvi oktatásban érvényesülhet legkevésbé a manuális tevékenység.

Az olvasmányi anyagnak eleven, jellemképző hatásúnak kell lennie. A tanítás tegye a tanulókat alkalmassá arra, hogy az olvasmány értékeit teljességgel birtokukba vehessék, keltse fel az olvasás vágyát, alapozza meg az irodalmi alkotás tudatos élvezését, és az olvasást tegye életszükségletté. A tanuló szó- és írásbeli megnyilatkozása valóságselemekből és benső szabad alkotókészségből tevődjön össze. A nyelvtan a sajátos népi-nemzeti lélek ki-

fejezőjeként nyilvánuljon meg, és ilyen irányban fokozatosan tökéletesítse a tanuló nyelvhasználatát. Hogy mindez elérhető legyen, szükséges az anyanyelvi oktatás részletterületeinek teljes egybeolvasztása:

a) az olvasmányok feldolgozása a tanuló számára értékmérőül szolgálja saját nyelvi alakításához, s így a tudatos nyelvhasználat és nyelvi megfigyelés szolgálatában áll;

b) az olvasmányok igazi megértése a gyermeket körülvevő világ megismerésén és megértésén nyugszik, mert a költői műnek szavakban kifejeződő élete csak arra az egyénre hat, aki hasonlót látott, tapasztalt, érzett;

c) a tanuló sajátos, egyéni nyelvi alkotásai (szó- és írásbeli ábrázolási módok) nyelvi jelenségek megfigyelésére készíteti;

d) a helyesírási készség az olvasmányokból és az írásgyakorlatokból táplálkozik.

Az anyanyelvi oktatás egyetlen részletterülete sem oldható meg a maga zártágában, hanem az egyik megtermékenyíti, elmélyíti a másikat, kölcsönösen készítik elő egymásnak a cél eléréséhez vezető utat.

A szerző az anyanyelvi oktatás módját két fejezetben mutatja be. Az I. fejezet a tárgy különálló munkaképeit tárgyalja (munka és irodalmi olvasmány; nyelvápolás és nyelvmegfigyelés; szabad szó- és írásbeli fogalmazás). A II. fejezet a különálló munkaképek szerves egybeolvasztását ismerteti tanítási „egységek” keretében.

A könyv elmélyedő tanulmányozása a hivatásáért lelkesedő tanár számára élményt jelent. Mégis meg kell állapítani, hogy a szerző módszeres elgondolásai súlyos hibában szenvednek. Itt egy istenadta kiváltságos nevelői tehetséggel megáldott tanító megnyilatkozásait olvashatjuk, aki a szó nemes értelmében a tanítás alakító művésze, ezért mutatnak a tanítások egymástól teljesen elütő képet, ami másrészt a gaudigi iskolának minden „sablon elvető” szélsőséges álláspontjának követésében leli magyarázatát. Ezzel szemben a mi felfogásunk az, hogy a tanításnak vannak általános és minden egyes tárgynak különös alapelvei, amelyek nem sablont, hanem rendszert visznek a tanításba. Éppen ezekre az alapelvekre van szüksége a kevésbé tehetséges pedagógusnak, hogy munkája rendszeres és komoly legyen. A teljes szabadság követése legtöbbször a munka elsőkélyesítésével jár.

L. Müller könyve az anyanyelvi oktatás irodalmának eredeti alkotása, egy kiváló tanítói egyéniség megnyilatkozása, ennél fogva nagy haszonnal tanulmányozhatják az anyanyelvi oktatás munkásai.

Szántó Lőrinc.

Surányi Miklós: Egyedül vagyunk. I–III. (Regény gróf Széchenyi Istvánról.) Budapest, 1935. Singer és Wolfner kiadása. (367, 338 és 351 lap.) Ára 15.— P.

A legnagyobb magyarnak egész élete és pályája nemzetnevelői szempontból példaadó jelentőségű. Ő maga munkáiban elszórtan nagyon sok nevelői gondolatot tárt föl kortársai és nemzete előtt, melyeket Imre Sándor foglalt először egységre *Gróf Széchenyi István nézetei a nevelésről* c. munkájában 1904-ben. Ezeknek értelmében a nevelés az egyéni és a közösségi követelményeket kielégítő nemzetnevelés. A nevelés célja a nemzet haladása a nemzet